

Особливості збору чутливої інформації у вразливих групах: досвід проведення інтерв'ю з вдовами військовослужбовців Максименко Світлана,

<https://doi.org/10.67242/conference-2026-07>

**студентка магістратури за спеціальністю С4 «Психологія», Зігмунд Фройд
Університету Україна, Київ, Україна**

Карпенко Анастасія,

*студентка магістратури за спеціальністю С4 «Психологія», Зігмунд Фройд Університету
Україна, Київ, Україна*

Піддубна Дар'я,

*студентка магістратури за спеціальністю С4 «Психологія», Зігмунд Фройд Університету
Україна, Київ, Україна*

Вступ. Проведення якісних психологічних досліджень у сфері травми та воєнної втрати вимагає від дослідника переходу від класичної об'єктивістської позиції до травма-інформованого підходу (SAMHSA, 2014). Повномасштабна війна в Україні актуалізувала потребу у вивченні психологічного стану партнерок загиблих та зниклих безвісти військовослужбовців (Максименко та ін., 2026). Водночас ця категорія є надзвичайно вразливою, що ставить перед дослідником комплекс етичних, психологічних та процедурних викликів, які виходять далеко за межі стандартних протоколів збору даних. Мета цієї роботи – узагальнити методологічні та етичні особливості збору чутливої інформації під час проведення напівструктурованих інтерв'ю з вдовами військовослужбовців та запропонувати екологічні алгоритми взаємодії з цією вразливою категорією. Узагальнення ґрунтується на досвіді проведення групового якісного дослідження (20 напівструктурованих інтерв'ю з жінками віком 28-56 років) із застосуванням методу рефлексивного тематичного аналізу (Braun & Clarke, 2021). Обговорення. Специфіка досліджуваної категорії. Жінки, які переживають воєнну втрату партнерів, перебувають у стані хронічного дистресу, що має чітко виражені особливості, які безпосередньо впливають на процес інтерв'ювання. По-перше, частина респонденток (партнерки зниклих безвісти) переживає стан «невизначеної втрати» (Boss, 1999), що характеризується виснажливим коливанням між надією та відчаєм. Як зазначала одна з учасниць нашого дослідження: «вночі сиділа в чатах... мені просто серед ночі снилися розірвані тіла» (Максименко та ін., 2026). По-друге, високим є тягар суспільних очікувань щодо «правильного» горювання. Жінки транслювали імператив «я маю тримати обличчя», а одна респондентка навела промовисту метафору: «суспільство хоче, щоб нас так само поховали живцем разом із чоловіками» (Максименко та ін., 2026). По-третє, досвід неетичної комунікації в державних структурах (ТЦК, морги) формує у жінок апріорну недовіру до будь-яких формалізованих «опитувань» (Максименко та ін., 2026). Крім того, соматичні маркери горя (порушення сну, ендокринні зміни, виснаження) суттєво знижують когнітивний ресурс респонденток під час тривалих інтерв'ю. Етико-психологічний протокол підготовки. Підготовчий етап вимагає превентивної мінімізації тригерів. Інформована згода має бути не формальним документом, а терапевтичним контрактом: жінка повинна чітко усвідомлювати, що вона має повне право зупинити інтерв'ю, відмовитися відповідати на будь-яке запитання або вимкнути камеру без жодних пояснень (Worden, 2018). Дослідник зобов'язаний заздалегідь підготувати протокол екстреної стабілізації (grounding techniques) на випадок

виникнення панічної атаки чи гострого флешбеку. Взаємодія під час інтерв'ю: імперативи та заборони. Процес інтерв'ювання вдів кардинально відрізняється від стандартизованого збору даних. Дослідник трансформується з «експерта» на «свідка чужого болю» (bearing witness). До етичних імперативів належать: емпатійне недирективне слухання з витримуванням пауз; валідація будь-яких емоцій, включно з агресією та гнівом; віддзеркалення термінології респондентки (якщо вона каже «дружина захисника», дослідник не використовує слово «вдова»; у випадку зникнення безвісти заборонено говорити про партнера в минулому часі). Серед «червоних ліній» ми виокремлюємо: заборону на випитування деталей загибелі або зникнення, якщо жінка сама не ініціює цю тему (мета дослідження – актуальний стан та потреби, а не обставини смерті); заборону на «токсичний позитив» та кліше-фрази типу «час лікує», «вам треба триматися заради дітей» тощо (Cozza et al., 2020); заборону на емоційну декомпенсацію дослідника (дослідник не має плакати інтенсивніше за респондентку, порушуючи безпечний контейнер). Складнощі та інструменти їх подолання. Ключовою складністю є зміщення фокусу з дослідницького на терапевтичний. Жінки часто використовують простір інтерв'ю для відреагування накопиченого болю, що створює конфлікт між методологією та емпатією. Рішення полягає у гнучкості напівструктурованого гайду та використанні запитань-містків, що дозволяють м'яко повернутися до структури дослідження. Іншою значущою проблемою є вікарна травма та вигорання самого дослідника. Згідно з вимогами методу рефлексивного тематичного аналізу (Braun & Clarke, 2021), головним інструментом профілактики є ведення рефлексивного щоденника (reflexive journaling), в якому дослідник фіксує власні тілесні та емоційні реакції одразу після інтерв'ю. Обов'язковими також є регулярні інтервізії всередині дослідницької групи та жорсткий ліміт на кількість проведених інтерв'ю (не більше 1-2 на тиждень). Екологічне завершення інтерв'ю. Процес завершення інтерв'ю у сфері травми є критично важливим етапом, який часто ігнорується дослідниками. Дослідник зобов'язаний провести дебрифінг: поступово знизити емоційний градус, перевівши фокус на ресурсні питання (наприклад: «Що вам зараз допомагає триматися?», «Що ви плануєте зробити для себе сьогодні ввечері?»). Останнім кроком етичного протоколу є обов'язкове надання списку верифікованих контактів кризових психологів та профільних громадських організацій (Veteran Hub, 2024), незалежно від зовнішнього емоційного стану респондентки. Висновки. Збір чутливої інформації у жінок, які проживають воєнну втрату, виходить за межі суто наукової процедури і стає актом свідчення. Екологічна взаємодія вимагає свідомої відмови від жорстких об'єктивістських гайдів на користь травма-інформованого супроводу (SAMHSA, 2014). Кожне інтерв'ю з вразливою категорією має будуватися на принципах валідації індивідуального горювання, забезпечення повної психологічної безпеки респонденток та збереження ментального здоров'я дослідницької групи. Перспективою подальших досліджень є розробка стандартизованого етичного протоколу проведення якісних досліджень у сфері воєнної втрати, адаптованого до українського контексту. Література: Boss, P. (1999). *Ambiguous Loss: Learning to Live with Unresolved Grief*. Harvard University Press. Braun, V., & Clarke, V. (2021). *Thematic Analysis: A Practical Guide*. SAGE Publications. Cozza, S. J., Fisher, J. E., Fetchet, M. A., Chen, S., Zhou, J., & Fullerton, C. S. (2020). Patterns of comorbidity among bereaved family members 14 years after the September 11th, 2001 terrorist attacks. *Journal of Traumatic Stress*, 33(6), 971-981. SAMHSA (2014). *SAMHSA's Concept of Trauma and Guidance for a Trauma-Informed Approach*. Substance Abuse and Mental Health Services Administration. Veteran Hub (2024). Програми підтримки родин захисників. <https://veteranhub.com.ua/> Worden, J. W. (2018). *Grief Counseling and Grief Therapy: A Handbook for the Mental Health Practitioner* (5th ed.). Springer Publishing Company. Максименко, С., Карпенко, А., Піддубна, Д., Борнякова, В., Ігнатівська, А. (2026). «Я маю тримати обличчя»: Тематичний аналіз інтерв'ю партнерок військовослужбовців, які переживають воєнну

втрату. [Неопублікований рукопис].

DOI: <https://doi.org/10.67242/conference-2026-07> • Збірник матеріалів II Міжнародної конференції, Київ 2026 • © Автор(и), 2026